

УДК 332

DOI <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-12-3>**Герасименко Т.В.**кандидат геологічних наук, доцент,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»**Омельяненко Д.М.**здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»**Кувавiна В.Є.**здобувачка вищої освіти,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ТУРИСТИЧНУ СФЕРУ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Розглянуто виклики та перспективи залучення інвестицій у туристичну сферу України в повоєнний період. Проаналізовано світові тенденції інвестицій у туризм, зокрема позитивну динаміку після пандемії COVID-19. Визначено ключові проблеми українського туристичного сектору, серед яких низький рівень інвестицій та обмежений доступ до фінансування для малого і середнього бізнесу. Обґрунтовано роль іноземних інвестицій як одного з головних чинників розвитку туристичної інфраструктури України. Стаття підкреслює важливість стратегічного управління у реалізації туристичного потенціалу України, визначаючи туризм як пріоритетний напрямок для державних інвестицій. Запропоновано механізми стимулювання інвестиційної активності, спрямовані на відновлення галузі, створення робочих місць та зростання економіки країни.

Ключові слова: інвестиції в туризм, післявоєнне відновлення, прямі іноземні інвестиції, туристична інфраструктура, економічний розвиток.

Herasymenko Tetyana, Omel'yanenko Dmytro, Kuvavina Victoria
Dnipro University of Technology

CHALLENGES AND PROSPECTS OF ATTRACTING INVESTMENTS IN THE TOURIST SECTOR OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The article focuses on the challenges and prospects of attracting investments to Ukraine's tourism sector during the post-war period. The importance of investments for the development of any economy, particularly in the tourism industry, is highlighted. Global trends in foreign direct investments (FDI) in the tourism sector indicate a gradual recovery following the downturn caused by the COVID-19 pandemic. The report "Tourism Investment 2023" notes that between 2018 and 2022, over 2,400 FDI projects were announced, amounting to \$175.5 billion in investments and creating more than 388,000 new jobs. The gradual recovery of international travel post-pandemic is fostering growth in tourism investments, reflecting the stability and recovery of the global economy. The tourism sector, heavily affected by the pandemic, saw a sharp decline in investments and job creation in 2020–2021. However, since 2022, there has been a positive growth trend, with Western Europe leading in FDI inflows, especially countries like the UK, the USA, Spain, and the UAE. The relevance of this study is linked to the necessity of identifying the key factors that promote the stable development of tourism after the crisis, as well as analyzing effective strategies for attracting foreign investments to develop the infrastructure of the tourism sector. For Ukraine, in the context of war and post-war recovery, investments in tourism may serve as a crucial factor for economic revival. Tourism holds great potential to generate new jobs, attract investments, and contribute to the development of infrastructure. The study examines the most effective strategies for attracting foreign investments and the prospects for rebuilding Ukraine's tourism infrastructure. It emphasizes the importance of creating a favorable investment climate through effective policy and alignment of interests among the state, private businesses, and local communities. The article also highlights the significance of strategic management in realizing Ukraine's tourism potential, identifying tourism as a priority area for state investment. It further points out the need for enhanced investments in the hotel infrastructure and underdeveloped tourism sectors, such as eco-tourism and digital services, to foster balanced growth in the industry. The ongoing war and shifts in the country's economic structure may significantly affect investment levels in the long term. However, the tourism sector still demonstrates resilience and growth potential, making it an attractive investment opportunity for post-war economic recovery.

Keywords: tourism investments, post-war recovery, foreign direct investment, tourism infrastructure, economic development.

Постановка проблеми. Інвестиції є важливим чинником для розвитку будь-якої економіки і туристична галузь також не є винятком. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в сектор туризму на світовому рівні демонструють тенденцію до зростання, особливо після періоду значного занепаду, викликаного пандемією COVID-19. За даними звіту «Tourism Investment

2023», між 2018 і 2022 роками було оголошено 2415 проектів з прямими іноземними інвестиціями (ПІІ) в туристичному секторі, що супроводжувалося інвестиціями на суму 175,5 млрд доларів США та створенням понад 388 тисяч нових робочих місць. Відновлення міжнародних подорожей після пандемії дало змогу спостерігати за поступовим зростанням

інвестицій у галузь та демонструється як важливий індикатор стабільності та відновлення глобальної економіки.

Туристичний сектор є однією з найбільш постраждалих галузей внаслідок пандемії, що призвело до зниження кількості інвестицій та робочих місць у 2020 та 2021 рр. Однак, починаючи з 2022 р., спостерігається позитивна динаміка зростання кількості проектів та створення нових робочих місць. Західна Європа стала головним напрямком для ПІІ у туристичному секторі, зокрема Великобританія, США, Іспанія та ОАЕ є лідерами серед країн, які залучають найбільше інвестицій у туризм [11].

Зростання інвестицій у світовий туризм зумовлене потребою стабільного розвитку галузі після пандемії. Аналіз глобальних тенденцій важливий для формування ефективних стратегій залучення іноземних інвестицій та розвитку інфраструктури. Для України, яка перебуває у складній економічній ситуації через війну та відновлення, інвестиції в туризм можуть стати ключовим чинником економічного відродження, створити робочі місця та сприяти розвитку інфраструктури. Дослідження інвестиційних можливостей допоможе визначити найефективніші стратегії залучення капіталу та сприятиме відновленню туристичної галузі, зміцнюючи економіку країни.

Таким чином, дослідження зростання інвестицій у туристичну галузь на основі світових тенденцій є важливим кроком для вивчення можливостей залучення інвестицій в Україну, особливо в умовах післявоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання залучення інвестицій у розвиток туристично-рекреаційного сектору висвітлено у працях багатьох вітчизняних дослідників, зокрема, Мордань Є.Ю., Білець А.С. і Сердюк К. В. аналізують сучасний стан, проблеми та перспективи інвестицій в туристичну сферу України, звертаючи увагу на необхідність покращення інвестиційного клімату для залучення іноземного капіталу [4]. Паук М.І. акцентує на використанні світового досвіду інвестицій у туристичний сектор, зазначаючи можливість адаптації успішних закордонних практик в Україні [5]. Стойка В.О. вивчає зарубіжний досвід інвестиційної політики в туристичній галузі та його застосування в українських умовах [6], тоді як Стойка В.С. аналізує інвестиційні вкладення в розвиток туристично-рекреаційної сфери, наголошуючи на важливості регіональних ініціатив [7]. Шуплат О.М. досліджує фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму, акцентуючи увагу на механізмах залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів [10]. Водночас проблема залучення інвестицій для розвитку туризму залишається актуальною як на державному, так і на регіональному рівнях.

Формування цілей статті (постановка завдання) є дослідження ключових викликів і можливостей залучення інвестицій у туристичну сферу України в повоєнний період, аналіз перспектив її розвитку, а також обґрунтування ефективних механізмів стимулювання інвестиційної активності для відновлення та модернізації туристичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація туристично-рекреаційного потенціалу України вимагає стратегічного управління та значних інвести-

цій. Для розвитку туристичної сфери необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат через ефективну політику, що узгоджує інтереси держави, бізнесу та громад. Туризм повинен стати джерелом бюджетних надходжень і створення робочих місць. Згідно зі статтею 6 Закону України «Про туризм» [1], туризм є ключовим напрямом національної економіки, що потребує державної підтримки. Відповідно до Закону «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки» [2], туристична галузь входить до шести пріоритетних сфер для державного інвестування, з акцентом на розвиток курортно-рекреаційних об'єктів та інфраструктури.

До 2022 р. загальний рівень конкурентоспроможності українського туризму, а також показники окремих його галузей залишалися низькими, що значною мірою зумовлено браком доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу (МСБ). У 2018–2021 рр. капітальні інвестиції у сферу розміщення та харчування становили в середньому 0,56% від загального обсягу інвестицій в економіку України (табл. 1).

Понад 90% вкладень забезпечувалися за рахунок власних ресурсів компаній сектора. Майже 98% інвестицій були спрямовані на матеріальні активи, зокрема на будівництво та реконструкцію будівель (59%) і закупівлю машин та обладнання (28%), тоді як лише 1,5% коштів використали для придбання програмного забезпечення [8].

Загальний обсяг інвестицій в економіку України у 2010–2022 рр. демонструє нестабільність, залежну від економічних і політичних факторів.

Найвищий обсяг інвестицій зафіксовано у 2021 р. – 673899,3 млн грн, тоді як у 2022 р. обсяг значно скоротився до 409660 млн грн, що пояснюється викликами воєнного часу. Ланцюгові індекси зростання свідчать про значні коливання. Найвищий приріст був у 2021 р. 132,6%, а найбільше падіння – у 2022 р. 60,8%, що підкреслює залежність інвестиційної активності від зовнішніх чинників (табл. 1).

Інвестиції в туристичну галузь демонструють подібну тенденцію коливань. Найвищий обсяг інвестицій зафіксовано у 2021 р. 37799 млн грн, але у 2022 р. він знизився до 30116 млн грн. Ланцюгові індекси зростання також супроводжуються значною мінливістю – найвищий приріст спостерігався у 2015 р. 176,2%, а найбільше падіння – у 2013 р. 44,3%, що пов'язано з кризовими явищами. Попри загальний спад у 2022 р., питома вага інвестицій у туристичну сферу зросла до 0,074, що вказує на зацікавленість інвесторів до галузі. Питома вага інвестицій у туристичну галузь залишається низькою, але з помітною тенденцією до зростання (від 0,056% у 2010 р. до 0,074% у 2022 р.), що свідчить про поступове визнання важливості туризму для економіки. Туристична галузь демонструє потенціал стійкості навіть в умовах економічних викликів, що є перспективним напрямком для інвестицій.

Структура інвестицій у туристичний сектор за видами економічної діяльності, окрім транспортних послуг за 2022 р. представлена на рис. 1.

Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок займають велику частку інвестицій у туризм, що підтверджує зростання попиту на подієвий та розважальний туризм. Інвестиції в гастрономію також відіграють

Таблиця 1

Динаміка загальних інвестицій в економіку та інвестицій у туристичну галузь за 2010–2022 рр.

Вид економічної діяльності	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Інвестиції в економіку, млрд грн.	273,3	249,9	219,4	273,1	359,2	448,5	578,7	624,0	508,2	673,9	409,7
Ланцюговий індекс зміни, %	–	91,4	87,8	124,5	131,5	124,9	129,0	107,8	81,4	132,6	60,8
Наземний, трубопровідний, водний, авіаційний транспорт, млрд.грн	16	5,1	4,5	9	16,7	23,8	32,7	26,7	21,4	29,7	25,5
Тимчасове розміщування, млрд.грн.	1,5	0,9	0,9	0,9	0,8	1,4	1,5	1,0	0,8	1,0	0,8
Діяльність із забезпечення стравами та напоями, млрд.грн.	0,7	0,6	0,6	0,5	0,7	0,8	1,2	1,8	1,1	1,7	1,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, млрд.грн.	2,6	2,5	0,5	1,0	1,0	1,6	3,7	4,1	2,8	4,4	2,2
Надання інших видів послуг, млрд.грн.	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3	0,6	0,6	0,7	0,5	0,9	0,3
Інвестиції в туристичну сферу, млрд.грн.	21,3	9,4	6,7	11,8	19,6	28,2	39,6	34,2	26,6	37,8	30,1
Ланцюговий індекс зміни, %	–	44,3	70,9	176,2	166,1	144,4	140,5	86,4	77,6	142,2	79,7
Питома вага інвестицій в туристичну сферу у загальних інвестиціях, %	0,078	0,038	0,03	0,043	0,054	0,06	0,07	0,055	0,052	0,056	0,074

Джерело: [9]

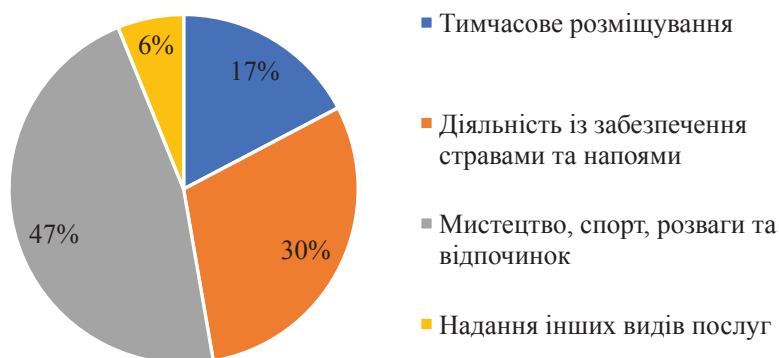

Рис. 1. Структура інвестицій у туристичний сектор за видами економічної діяльності, окрім транспортних послуг за 2022 р.

Джерело: [9]

важливу роль у розвитку цієї галузі, орієнтуючи бізнес на задоволення потреб туристів. Водночас інвестиції в готельну інфраструктуру залишаються низькими, що може уповільнити розвиток туризму, особливо в віддалених регіонах, де є дефіцит якісного житла для туристів. Потрібно збільшити інвестиції в готелі для підтримки внутрішнього та міжнародного туризму, створення нових робочих місць і підвищення конкурентоспроможності регіонів. Також важливо розвивати інші види послуг, зокрема екотуризм та цифрові сервіси, для залучення нових інвестицій.

У 2022 р. інвестиції в туристичний сектор концентрувалися на напрямках, що забезпечують розваги та гастрономію. Для збалансованого розвитку галузі важливо посилити інвестиційну активність у сфері розміщування та менш розвинені сегменти, які можуть стати точками зростання для туризму в Україні.

Війна та зміни в економічній структурі економіки країни, у тому числі у туристичному секторі, можуть

у довгостроковій перспективі ще більше зменшити й без того низький рівень інвестицій. Доступ до фінансування залишається одним із ключових обмежень для відновлення та розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) у повоєнний період [3].

З огляду на складну фінансову ситуацію та умови ведення бізнесу в Україні, а також тривалий час, необхідний для реалізації структурних змін, важливо запровадити заходи, спрямовані на оптимізацію умов фінансування для МСБ. За даними Світового банку, МСБ має менше шансів отримати банківські кредити порівняно з великими компаніями. У більшості випадків нові бізнеси фінансуються за рахунок власних коштів підприємців або позик від друзів і родичів. Проблема фінансування стає ще гострішою для мікро- та неформальних підприємств, яких чимало в Україні.

Особливо складна ситуація спостерігається у турагентському бізнесі. Основну частину коштів на рахунках агентств становлять транзитні, а не власні фінанси,

тоді як маржа у цій сфері низька (5–15% від вартості туру). Високі адміністративні витрати, пов'язані з фінансовими операціями (витрати на РРО, банківські комісії, обслуговування терміналів, адміністрування податків тощо), значно скорочують прибутковність і часто призводять до тінізації бізнесу або перенесення додаткових витрат на споживачів.

Фінансові потреби туристичного сектору України на 2023–2033 роки оцінюються в понад 5 мільярдів доларів США. Основні потреби стосуються відновлення та створення готелів, хостелів і закладів розміщення, що потребує близько 2 мільярдів доларів. Проблема нестачі місць для проживання, особливо поза Києвом, гальмує розвиток туризму. Крім того, необхідні інвестиції для модернізації дитячих літніх таборів (1,2 мільярда доларів) та оздоровчих курортів (1 мільярд доларів). Для підтримки малого бізнесу в сезонних напрямках потрібно інвестувати 500 мільйонів доларів у розвиток конференц- та виставкових центрів.

Основні джерела фінансування для туристичного бізнесу: внутрішні – національні та місцеві бюджети; зовнішні – підтримка міжнародних фінансових установ, урядів та міжнародних бізнес-структур.

У короткостроковій перспективі фінансова допомога може сприяти відновленню, але для сталого розвитку галузь повинна створювати власні ресурси для задоволення ключових потреб.

Інвестування в туристичний бізнес України, як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів має значні перспективи завдяки ряду чинників, які демонструють потенціал галузі як одного з драйверів економічного зростання. Аналіз на основі даних станом на 01.01.2020 р. дозволяє окреслити ключові аргументи на користь інвестування.

В'їзний туристичний потік у 13,5 млн осіб свідчить про інтерес до України завдяки унікальній культурній спадщині, природним ресурсам та стратегічному розташуванню. Туризм формує 11,6% валової доданої вартості (14732,8 млн дол. США), з яких 6203,8 млн дол. (4,9% ВВП) створюються туристичними підприємствами, що підтверджує його важливість для економіки.

На початок 2021 р. у туризмі працювало 206200 осіб (1,3% зайнятості). Потенційне зростання можливе за умов інвестицій у нові робочі місця, особливо в регіонах із слабкою інфраструктурою. Рентабельність туристичного бізнесу: 22,3% – готелі, 17,9% – оренда нерухомості, 4,4% – туроператори, що робить сектор привабливим для інвестицій.

До війни діяли 8830 об'єктів розміщення, які потребують модернізації. Структурований ринок із 538 туроператорами та 3903 агентствами вимагає інноваційних рішень. Сім об'єктів ЮНЕСКО (Софійський собор, Лавра, Львівський центр тощо) сприяють розвитку культурного та екотуризму, відкриваючи нові можливості для інвесторів.

Середня зарплата у сфері туризму – 435 доларів США, що разом із високою рентабельністю створює додаткові стимули для інвестицій.

Нестача місць для розміщення поза межами Києва та основних туристичних центрів створює можливості для інвестицій у регіони з багатим туристичним потен-

ціалом, що також сприятиме диверсифікації доходів і зменшенню залежності від кількох популярних напрямків.

Туристичний бізнес України пропонує інвесторам значний потенціал для зростання, який базується на стабільному попиті, високій рентабельності та унікальних ресурсах. Інвестиції в інфраструктуру, культурні проекти, сучасні послуги та регіональний розвиток здатні значно підвищити конкурентоспроможність галузі на міжнародному рівні.

Для покращення інвестиційного клімату в туристичній галузі України у повоєнний час держава має здійснити наступні кроки. Перш за все, необхідно створити сприятливі умови для інвестування шляхом запровадження податкових пільг, спрощення процедур валютного, митного та прикордонного регулювання, що сприятиме залученню національних та іноземних інвестицій у туристичний сектор.

Важливе завданням розвитку і підтримки інфраструктури та створення нових робочих місць передбачає суттєве створення умов для розвитку готельного та екскурсійного бізнесу, а також стимулювання інвестицій у відновлення та модернізацію туристичної інфраструктури.

Однією з необхідних умов туристичного бізнесу є забезпечення безпеки та захист прав туристів. Для цього слід розвивати заходи для організації безпеки подорожей, розробляти правові аспекти для туристів, а також збереження культурної спадщини та природних ресурсів.

Окрему увагу слід приділити розвитку доступності туризму для різних категорій громадян, що можливо шляхом запровадження пільг для дітей, молоді, осіб з інвалідністю та малозабезпечених громадян, що дозволить забезпечити для всього населення доступність туристичних послуг.

Також важливим напрямом туристичної сфери є розширення міжнародного співробітництва, яке базується на активній взаємодії з міжнародними організаціями та утвердження України як конкурентоспроможної туристичної дестинації на світовому ринку.

Реалізація цих заходів сприятиме стабільному розвитку туристичної галузі, створенню нових можливостей для інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності України у сфері туризму.

Висновки. Перспективи інвестування в туристичну галузь України в повоєнний період виглядають багатообіцяючими, незважаючи на складні фінансові та економічні умови. За даними досліджень, туристична інфраструктура України має значний потенціал для зростання, а інвестиції у цей сектор можуть стати одним із ключових драйверів економічного відновлення країни. Важливими напрямками для інвестицій є модернізація засобів розміщення, розвиток інфраструктури, а також підтримка культурного та екологічного туризму. Загалом, розвиток туристичної інфраструктури та збільшення інвестицій в галузь є ключем до відновлення економіки України в повоєнний період. Інвестування в інфраструктурні об'єкти, культурні та екологічні проекти, а також підтримка малого бізнесу дозволить значно покращити економічні показники і сприяти зростанню туристичної привабливості країни на міжнародній арені.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про туризм: закон України від 15.09.1995 р., № 324/95-ВР. Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991, № 1560-XII. Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
3. Аналітичний звіт з науково-дослідної роботи «Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії від війни в Україні». URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86mpact-analysis.pdf>
4. Мордань С. Ю., Білець А. С., Сердюк К. В. Інвестиції в туристичну сферу України: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 410–414. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/81.pdf>
5. Паук М. І. Використання світового досвіду залучення інвестицій в туристичний сектор. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Випуск 6. Частина 4. С. 61–64. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_u_2014_6\(4\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_u_2014_6(4)_16)
6. Стойка В. О. Зарубіжний досвід інвестиційної політики в туристичній галузі та можливості його застосування. *Економічний простір*. 2011. № 45. С. 94–106. URL: <https://infotour.in.ua/stojka.htm>
7. Стойка В. С. Інвестиційні вкладення в розвиток туристично-рекреаційної сфери Закарпаття. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1602/1540/>
8. Стратегічна Дорожня карта «Відновлення малого та середнього бізнесу у секторі туризму та гостинності в 2023–2033 роках». URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf>
9. Туристичний барометр України 2021–2022. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf>
10. Шуплат О. М. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму. Дисертація на здобуття наук. ступ. канд.ekon. наук, спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит». ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016. С. 40.
11. Tourism Investment 2023 Global greenfield investment trends in tourism. URL: fdiinsights.com/fdi/report2023

REFERENCES

1. Pro turyzm [On tourism] Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 r., No 324/95-VR. Verkhovna Rada Ukrainy Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
2. Pro investytsiynu dialnist [About investment activity]. Zakon Ukrainy vid 18.09.1991, No 1560-XII. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
3. Analitychnyy zvit z naukovo-doslidnoyi roboty “Analitychne doslidzhennya vtrat turystychnoyi industriyi vid viyny v Ukraini”. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86mpact-analysis.pdf>
4. Mordan’ Ye. Yu., Bilets’ A. S., Serdyuk K. V. (2017) Investytsiyi v turystychnu sferu Ukrainy: suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy [Investments in the tourism sphere of Ukraine: current state, problems and prospects]. *Global and National Problems of Economy*. No. 19, pp. 410–414. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/81.pdf>
5. Pauk M. I. (2016) Vykorystannia svitovoho dosvidu zaluchennia investytsii v turystychniy sektor [Use of global experience of attracting investment in the tourism sector]. *Naukovyi Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya “Ekonomichni nauky”*, vol. 6(4), pp. 61–64. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_u_2014_6\(4\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_u_2014_6(4)_16)
6. Stoika V. O. (2011) Zarubizhnyi dosvid investytsiinoi polityky v turystychnii haluzi ta mozhlyvosti yoho zastosuvannia [Foreign experience of investment policy in the tourism industry and possibilities of its application]. *Ekonomichniy prostir*, vol. 45, pp. 94–106. Available at: <https://infotour.in.ua/stojka.htm>
7. Stoika V. S. (2022) Investytsiyni vkladennya v rozvytok turystychno-rekreatsiynoyi sfery Zakarpattya [Investments in the development of the tourism and recreation sphere of Transcarpathia]. *Ekonomika ta suspil'stvo*. vol. 42. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1602/1540/>
8. Stratehichna Dorozhnya karta “Vidnovlennya maloho ta seredn'oho biznesu u sektori turyzmu ta hostynnosti v 2023–2033 rokakh”. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf>
9. Turystychnyy barometr Ukrainy 2021–2022. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf>
10. Shuplat O. M. (2016) Finansove zabezpechennya investytsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv sfery turyzmu [Financial support of investment activities of enterprises in the field of tourism]. *Dysertatsiya na zdobuttya nauk. stup. kand.ekon. nauk, spets. 08.00.08. “Hroshi, finansy i kredyt”*. DVNZ “Kyivskyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet imeni Vadyma Het'mana». Kyiv. P. 40.
11. Tourism Investment 2023 Global greenfield investment trends in tourism. Available at: fdiinsights.com/fdi/report2023